

Otázka: Renesanční sloh

Předmět: Dějepis

Přidal(a): marketa

Počátky renesance:

- počátek 15.století Florencie (Bohatá městská republika ovládaná majetnými cechy soukeníků, hedvábníků a barvířů, rozvoj bankovníctví a manufaktur, zrušení nevolnictví. Mecenáši umění bohaté rody Medici, Strozzi a Pitti. Cesta k renesanci již v době románské - florentská protorenesance v architektuře a gotické - Arnolfo di Cambio, Giotto)

- pojem renesance (z it. rinascimento a fr. renaissance = znovuzrození) má trojí význam :

a) znovuzrození pravého umění antiky po úpadkové gotice

b) nová historická epocha (zeměpisné objevy, obchod, výroba, vynálezy, vznik velkých monarchií, reformace v církvi...)

c) v užším smyslu sloh italského umění 15. - 16. století, mimo Itálii sloh 16. stol.

- za prvopočátek renesančního umění je považována umělecká soutěž (projev demokratismu v umění) na severní bronzové dveře florentského baptistéria, která se konala roku 1401 a v níž v závěrečném kole zvítězil nad Fillipem Brunelleschim sochař Lorenzo Ghiberti. Soutěžní námět - Obětování Izáka

- počátky renesance ve Florencii jsou úzce spojeny s humanismem (Platonská akademie založená Mediceji). Humanismus se staví proti středověké scholastické filozofii a teologii, které odporují rozumovému poznání i zkušenosti. V centru zájmu humanistů je člověk, příroda, pozemský svět (nikoli posmrtný), věda a umění. Průkopníky humanismu v Itálii jsou básníci Dante Alighieri, Francesco Petrarca a autor Dekameronu Giovanni Boccaccio.

Hlavní znaky renesance:

- realismus (zobrazit viděnou skutečnost, umělec se neopírá jen o zrakový vjem ale i o vědecké poznání, anatomii, perspektivu)
- racionalismus (svět se dá vysvětlit a pochopit pomocí rozumu, využití matematiky a geometrie)
- harmonie (soulad, rovnováha a vyváženost proporcí a formy)
- vnitřní klid a úměrnost (bez shonu vnějšího světa)

Periodizace renesančního umění:

1. raná renesance (15. století, Florencie)
2. vrcholná renesance (1500 - 1520 - Řím, Florencie, Benátky)
3. pozdní renesance, manýrismus (1520 - 1590 - Řím, Florencie, Benátky, Parma, Vicenza,....)

Do ostatních zemí v Evropě proniká renesance z Itálie na konci 15. a na počátku 16. století a ovládá tu uměleckou tvorbu v podobě pozdní renesance (manýrismu) až do poč. 17. století

ITÁLIE

RENEŠANČNÍ ARCHITEKTURA

Druhy architektury – stejně jako v minulosti sakrální a světské, nově se objevuje zámek, venkovská vila, nově pojatý městský palác, lovecké zámečky, letohrádky, zahrady a parky s fontánami, lodžii a salou terrenou

Typy staveb – u chrámů převládá centrála (dokonalá harmonie a vyrovnaný klid), centrála (hl. čtverec) je typická i pro paláce a zámky

První renesanční stavba – městský nalezinec ve Florencii (F.Brunelleschi r. 1419 vytvořil projekt nalezince Ospedale degli Innocenti s arkádovým dvorem a průčelím otevřeným lodžii se sloupovými arkádami)

Konstruktivní prostředky – valená klenba a kupole místo žebrové klenby a lomeného oblouku (nové pojetí hmoty a prostoru), sloupy a pilíře (hlavice, dřík a patka), zdivo v přirozené hmotnosti je členěno vně i uvnitř stavby horizontálně i vertikálně

Zdivo – cihly, lomový kámen, mramorové obložení, rustika (vystupující, nahrubo opracované kvádry), římsy

Nejcharakterističtější znaky renesanční architektury:

- arkáda na sloupech
- sgrafito – dekorativní prvek zdobící vnější zdi stavby

Architekti a teoretikové architektury:

- vzorem všem je antický teoretik VITRUVIUS
- Filippo Brunelleschi (1377 – 1446) zlatník, sochař a teoretik (kupole florentského dómu, florentský nalezinec, kostel S.Lorenzo pro rodinu Medici ve Florencii, kaple Pazziů u S.Croce ve Florencii – kupole s melounovou klenbou, kostel S.Spirito ve Florencii, lucerna florentského dómu, návrh paláce Pitti.....)

- Michelozzo Michelozzi (1396 - 1472) architekt, navazuje na Brunelleschiho (dominikánský klášter S.Marco, palác Medici-Riccardi ve Florencii a medicejská vila v Careggi)
- Leone Battista Alberti (1404 - 1472) renesanční „všeumělec“, teoretik a sportovec (ve Florencii projektuje Palazzo Rucceali, průčelí kostela S.Maria Novella - nové řešení - voluty (ovlivní i barokní architektky), motiv triumfálního oblouku na kostele v Rimmini, kostel S.Andrea v Mantově předjímá baroko.....)
- Benedetto da Mariano - palazzo Strozzi ve Florencii
- Giuliano da Sangalo
- Donato Bramante (1444 - 1514) v Urbinu a vyškolený architekt vrcholné renesance (pod vlivem antiky zdůraznění mohutnosti, monumentality stavby, velkolepost a nádhera zdobení). Bramante působí v Římě (na jeho stavby navazuje manýristická a barokní architektura) - ve službách papeže Julia II. pracuje ve Vatikánu, navrhuje chrám S.Petra a Pavla (centrála, půdorys řeckého kříže, hlavní kopule, čtyři malé kupole a dvě věže), jeho nástupci původní plány mění. Bramante navrhuje i svatou chýši (Santa Casa) v Loretu.
- Michelangelo Buonarroti (1475 - 1564) renesanční umělec, cítí se hlavně sochařem, jeho architektonické dílo tvoří přechod od vrcholné renesance k pozdní, manýrismu (ideál dokonalé harmonie nahradí snaha po subjektivním výrazu, dynamické expresivnosti. Manýristé opět nadřadí svět věčného bytí pozemskému hmotnému světu a místo vnější pravdy zdůrazní vnitřní duchovní zážitek). Michelangelo ve Florencii navrhuje průčelí kostela S.Lorenzo (neprovedeno), Novou sakristii (medicejská kaple) a medicejskou knihovnu (v předsíni uplatnil perspektivní iluzionismus v návrhu schodiště), v Římě se jako hl. architekt S.Petra a Pavla vrací k Bramantovu plánu, ale postranní prostory podřídil středu (mohutná kupole po vzoru florentského dómu). M. ovlivnil další architektky pozdní renesance
- Giorgio Vasari (1511 - 1574) galerie Uffizi ve Florencii, Vasariova chodba (spojuje palác Pitti a Uffizi),...
- Bartolomeo Ammanati (1511 - 1593) zahradní průčelí paláce Pitti ve Florencii
- Giacomo Barozzi da Vignola (1507 - 1573) - papežský architekt, předjímá barokní architekturu
- Jacopo Sansovino (1486 - 1570) - benátské stavby (knihovna na náměstí S.Marco inspirovala v 19. století J. Zítka)

- Andrea Palladio (1508 - 1580) staví četné paláce v Benátkách, Bazilika a Rotonda ve Vicenze,.....

Renesanční sochařství

Druhy :

1/ přejaté středověké - výzdoba sakrálních staveb (portály, oltáře, náhrobky,...)

2/nové - volná socha (sousoší) na náměstí, nádvoří, v interiérech, rozvíjí se sochařská podobizna (hlava, poprsí, jezdecká s.,...)

Techniky:

- kamenictví a kovolijectví

- nově štuk a polévaná terakota (výzdoba interiérů)

/zopakovat druhy ornamentiky, vysvětlit pojmy Kariatida, Hermovka, feston, girlanda /

Renesanční realismus - přirozené proporce, studium anatomie!

Počátek renesanční tvorby: Florencie r.1401, vyhlášení soutěže na severní dveře baptisteria

- vítězem je Lorenzo Ghiberti (1378 - 1455), navazuje na Andreu Pisana (jižní dveře s náměty ze života Jana Křtitele) a vytváří bronzová pole u severních dveří s náměty z Nového zákona. V letech 1425 - 1452 vytvořil Ghiberti východní dveře baptisteria (Rajská brána), je zde pouze 10 polí, trojrozměrný plán a plastická iluze, na některých polích je zachyceno více epizod ze starého zákona, snahou o zachycení světla a stínu usiluje Ghiberti o téměř malířské efekty. Rám dveří zdobí ornamenty a medailóny s bustami.

Přehlídka děl renesančních sochařů je v jednotlivých výklencích Or san Michele ve Florencii (L.Ghiberti - Jan Křtitel, Sv.Matouš, Sv.Štěpán, A.Verocchio - Nevěřící Tomáš, Donatello - Sv.Jiří, Sv.Marek,...)

Nejvýznamnější sochař rané renesance DONATELLO (1386 - 1466)

- smysl pro dramatické konflikty lidské duše

díla: David (1410), David (1430) - významný rozdíl

sochy pro Or San Michele

náhrobek papeže Jana XXIII. v baptisteriu

sochy (př. Habakuk) pro Kampanilu

pozdní díla Máří Magdaléna, Judita a Holofernes

další představitelé:

- Andrea del Verrocchio (1436 - 1488)

- Lucca della Robbia (1399 - 1482)

Nejvýznamnější sochař vrcholné renesance

Michelangelo Buonarroti (1475 - 1564)

- geniální nadání - už rané reliéfy z Florencie - Madona na schodišti (1491), Boj kentaurů s Lapithy (1492)

- první mramorové sochy - Opilý Bacchus(1497)- porušení klasického kontrapostu - naznačen kymáctví pohybu opilce, Pieta v chrámu sv.Petra (1500) - obě Řím

- vrcholná díla - David (1501 - 1504) - použitý blok mramoru, původní určení pro Dóm ve Florencii, rysy nezralého jinocha, hlavní výraz v hrozivém pohledu očí, Náhrobek Julia II.Řím (socha Mojžíše!), medicejské náhrobky ve Florencii, Madona a Piety (1550 -1564), Florentská Pieta - sv. Nikodémus - autoportrét

typický představitel manýrismu - Benvenuto Cellini (1500 - 1571) - sochař a zlatník , socha Persea s hlavou Medusy

Renesanční malířství

Druhy - vše co v gotice + použití plátna !

Techniky - nově revoluční - olejomalba!

Náměty - antická mytologie, náboženská tematika, alegorie, historie, + postupné osamostatňování krajinomalby (úplné osamostatnění až nizozemské malířství 16. stol.)

Ideál krásy - dokonale tělesně i duševně rozvinutá osobnost, harmonická příroda. Lidské tělo v přirozeném pohybu - nejraději aktu.

Koncepce obrazu - „okno do světa“ (plošný průřez optickým kuželem, jehož vrchol je divákovovo oko, vyžaduje obrazovou jednotu místa a času, s výjimkami je koncepce platná až do 19. století)

Kompozice - harmonické vázání tvarů do geometrických forem (z antiky), hlavní zásadou je symetrie, hlavní kompoziční forma je rovnostranný trojúhelník

Galerie ! renesanční kult umění dává vzniknout sběratelství - společenská reprezentace - soukromé sbírky, rodové galerie...

Raná renesance

Masaccio (Tommaso Guidi 1401 - 1428) - zakladatel renesančního malířství ve Florencii

- Kaple Brancacciů v S.Maria del Carmine - fresky ze života sv. Petra a Krista, nejslavnější první renesanční akt - Vyhnání z ráje (krajní zoufalství ve výrazu), hlavní malířský prostředek - modelace světlem a stínem. V chrámu S.Maria Novella - Svatá trojice - dokonalé zvládnutí perspektivy

Fra Angelico (1387 - 1455) - fresky v kostele S. Marco (přechod mezi gotikou a renesancí, poetický talent vyrovnává nedostatky v anatomii)

Paolo Uccello- fanatik studia perspektivy - Potopa v S.Maria Novella

Fra Filippo Lippi - ovlivněn Masacciem a Angelicem, v náboženských freskách zobrazoval podoby svých současníků

Další florentští malíři (fresky v kostelích a palácích) - Andrea del Castagno, Benozzo Gozzoli, Andrea del Verrocchio, Domenico Ghirlandaio,...

nejpopulárnější osobnost 15. století

Sandro Botticelli (1445 - 1510)

- mytologické náměty a složité alegorie, vytvořil nový typ astenické (slabé) ženy - úzký obličej, smutné, daleko posazené oči a dlouhý krk. Nepřirozený pohyb, kompozicí se obraz podobá gobelínu. Pod vlivem fanatického Savonaroly vystřídá poetický půvab obrazů asketická vážnost a exprese

Primavera - 1478, hlavní postavy Venuše, Flory a Zefyry pronásledujícího Chloris v pomerančovníkovém háji + Gracie, Amor vystřelující šíp na Merkura (Pier Medici - objednatel obrazu)

Zrození Venuše (1485) - bohové mírných větrů Zefyr a Chloé ženou Venuši plující na lastuře ke břehu, kde Hera skryje její nahotu vyšíváním pláštěm

Další představitelé rané renesance mimo Florencii:

představitel umbrijské školy je Piero della Francesca (1420 - 1492), autor teoretického spisu o perspektivě, v Benátkách zase dominuje rodina Bellini a Antonello da Messina, padovskou školu reprezentuje Andrea Mantegna a ferrarskou školu např. Francesco Cossa

Vrcholná renesance

Leonardo da Vinci (1452 - 1519)

-levoboček notáře ve Vinci nedaleko Florencie, vyučil se v umělecké dílně ve Florencii u A. Verrocchia

univerzální umělec i vědec (malíř, sochař, architekt, inženýr, vynálezce, anatom, botanik, básník, zpěvák,.....)

Působil hlavně ve Florencii, Vatikánu (host Papeže Lva X.) a poslední léta ve Francii jako dvorní malíř krále Františka I.

Dílo

Klanění tří králů (kompozice rovnostranného trojúhelníka), Madona ve skalách, Poslední večeře (nástěnná malba v milánském klášteře S.Maria della Grazie), Bitva u Anghiari (bestiální zuřivost bitevní scény), podobizna Mony Lisy,

Michelangelo – nejstěžejnější dílo – strop Sixtinské kaple ve Vatikánu, které znázorňuje vládu boží před vydáním Mojžíšova zákona. Střední pás v devíti obrazech líčí stvoření světa, lidí, vznik hříchu a boží trest. Kolem pásu sedí střídavě sedm proroků a pět Sibyl, malby v kápích a lunetách představují Kristův rodokmen.....

Raffael Santi z Urbina (1483 – 1520)

– dvorní malíř papeže Julia II., maluje v papežových pokojích – alegorie teologie, filosofie, práva a poezie. Nejslavnější – Athénská škola (Alegorie filosofie), kde jsou na pozadí monumentální architektury soustředěni nejvýznamnější filosofové v čele s Platónem a Aristotelem.

Z dalších R. děl – Sixtinská Madona, Zázračný rybolov, návrhy tapiserií,.....

Tizian (asi 1488 – 1576)

– bývá považován za největšího malíře všech dob pro bohatství výrazových prostředků, živost maleb a dokonalou malířskou charakteristiku zobrazených předmětů

Assunta (Nanebevzetí panny Marie, Benátky) – dokonalý prototyp pro budoucí barokní kompozice na toto téma

Bacchus a Ariadna, Danae, Apollo a Marsyas (manýrismus, vystaveno v arcibiskupské rezidenci v Kroměříži)

Další představitelé vrcholné renesance – Fra Bartolomeo, Andrea del Sarto, Correggio,

Pozdní renesance - manýrismus

manýra = napodobení způsobu mistrů vrcholné renesance (často negativní hodnocení - nepůvodnost, přehánění,...). Manýrismus opět nadřadil nadpozemský svět věčného bytí světu pozemskému. Ruší přirozené zákonitosti renesančního obrazu (jednotnou kompozici, perspektivu, jednotu místa a času) a jednotlivé motivy vyjímá z původních celků, libovolně je spojuje, aby byl vytvořen nadpřirozený dojem. Stoupá výrazová hodnota kresby, která se odděluje jako samostatný obor. Charakteristická je dlouhá štíhlá lidská postava s malou hlavou, dynamické prohnutí do šroubovitého postoje (figura serpentinata)

Počátky - Michelangelo - Poslední soud (oltářní stěna Sixtinské kaple), pak Tizianův Apollo a Marsyas, Tintoreto - Zázrak sv. Marka, Benátky, Klanění tří králů a Poslední večeře. Přímým pokračovatelem Tintoreta je El Greco. Završením benátského manýrismu je dílo Paola Veronese (1528 - 1588), který pompézně vyzdobil interiéry Dóžecího paláce.

Užité umění v renesanci

- nejvíce rozšířené zlatnictví - konvice, mísy, poháry, oltářní výzdoba, šperky. Nejslavnější Benvenuto Cellini (pro Františka II. ve Francii vytvořil proslulou zlatou slánku)

- nový druh keramiky - majolika (tj. keramika opatřená neprůhlednou ciničito-olovnatou polevou, technika známá již z Egypta je přinesena Maury z Orientu do Španělska a odtud přes ostrov Mallorca (odtud název) proniká do Itálie. Podle Faenze dostává název fajáns. V 1.pol. 16. stol. je zavedena světlemodrá poleva s tmavěmodrými vzory, později převládá figurální malba a na konci 16. století se vyrábí bílé zboží s lehkou kresbou (vliv na naši habánskou keramiku)

- podle antických předloh - nábytek, rozvoj výroby tapiserií (původně Brusel, pak Mantova, Ferrara, Florencie)